

Sygn. akt I ACa 59/21

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 listopada 2021 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Grażyna Wołosowicz
Protokolant	:	Justyna Stolarewicz

po rozpoznaniu w dniu 18 listopada 2021 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **P. H. i M. H.**

przeciwko (...) **Bankowi (...) S.A. w W.**

o ustalenie ewentualnie o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie

z dnia 4 listopada 2020 r. sygn. akt I C 196/20

I. **oddala apelację;**

II. **zasądza od pozwanego na rzecz powodów kwotę 4.050 zł tytułem zwrotu kosztów instancji odwoławczej z ustawowymi odsetkami za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia ogłoszenia orzeczenia do dnia zapłaty.**

(...)

UZASADNIENIE

Powodowie, M. H. i P. H., w pozwie skierowanym przeciwko (...) Bank (...) S.A. w W. wnosili o ustalenie nieważności umowy kredytu hipotecznego (...) nr (...) z dnia 19 września 2008 r., zawartej z pozwanym; ewentualnie domagali się zasądzenia od pozwanego kwoty 132.261,97 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty.

Pozwany (...) Bank (...) S.A. w W. wnosił o oddalenie tego powództwa w całości na koszt powodów.

Wyrokiem z dnia 4 listopada 2020 r. Sąd Okręgowy w Olsztynie ustalił, że umowa kredytu hipotecznego (...) nr (...) z dnia 19 września 2008 r., zawarta między powodami a pozwanym jest nieważna (pkt I) i rozstrzygnął o kosztach procesu (pkt II).

Orzeczenie to oparto o następujące ustalenia faktyczne i ocenę prawną.

Powodowie, działając jako konsumenci, w dniu 5 września 2008 r. wystąpili do pozwanego z wnioskiem o udzielenie kredytu mieszkaniowego na nabycie działki budowlanej w Polsce w kwocie 186.318,09 zł. Jako walutę kredytu wybrali franka szwajcarskiego (...).

We wniosku kredytowym zawarto oświadczenia kredytobiorców o nieskorzystaniu z oferty kredytu w złotych i wyborze kredytu w walucie wymiennej, o zapoznaniu się z ryzykami, wynikającymi z możliwości zmiany oprocentowania i kursu waluty, w tym możliwości zmiany wysokości zobowiązania, świadomości tego ryzyka. W ramach wniosku zawarto też oświadczenie, że poinformowano powodów o tym, że w przypadku kredytów w walucie wymiennej w rozliczeniach Bank stosuje ustalone przez siebie kursy walut zamieszczone w Tabeli – wg kursu do wypłaty takiego kredytu w PLN i kurs sprzedaży do spłaty kredytu w PLN.

W dniu 19 września 2008 r. strony zawarły umowę kredytu hipotecznego (...) nr (...), w której Bank zobowiązał się postawić do dyspozycji powodów kredyt w kwocie 89.057,93 CHF z przeznaczeniem na potrzeby własne, tj. zakup działki budowlanej, przy czym nieruchomość położona była w Polsce. Umowa składała się z części szczegółowej umowy (...) oraz z części ogólnej umowy (...).

Zgodnie z § 6 (...) wypłata kredytu miała nastąpić w transzach na rachunek zbywcy nieruchomości, na rachunek kredytobiorców i rachunek, na którym ewidencjonowana jest spłata kredytu na podstawie dyspozycji kredytobiorcy. Zgodnie z § 3 (...) wypłata pierwszej transzy miała nastąpić w terminie do 3 dni roboczych od stwierdzenia przez Bank spełnienia warunków opisanych w (...), według kursu kupna dla dewiz obowiązujący w (...) SA w dniu realizacji zlecenia płatniczego, według aktualnej Tabeli kursów (§ 4 ust. (...)).

Wypłata kredytu w walucie wymiennej mogła nastąpić wyłącznie w przypadku finansowania zobowiązań kredytobiorcy poza granicami RP oraz w przypadku zaciągnięcia kredytu na spłatę kredytu walutowego, zaś w walucie polskiej w przypadku finansowania zobowiązań w RP (§ 4 ust. 1 pkt 1 i 2 (...)).

W części ogólnej umowy (...) w § 1 ust. 1 pkt 14, Tabela kursów została opisana jako tabela (...) SA obowiązująca w chwili dokonywania przez (...) SA przeliczeń kursowych, dostępna w banku oraz na stronie internetowej Banku.

W § 6 i 7 (...) wskazano, że odsetki od kredytu będą ustalane w walucie kredytu według zmiennej stopy procentowej, stanowiącej sumę stawki referencyjnej i marży (...) SA. Odsetki miały być naliczane w stosunku rocznym, a wysokość stopy procentowej miała być ustalona w dniu rozpoczynającym każdy pierwszy i kolejny trzymiesięczny okres obowiązywania stawki referencyjnej. Zmiana stawki referencyjnej dla potrzeb oprocentowania miała następować w dacie wymagalności rat i odsetek. Stawkę referencyjną określono jako stawkę LIBOR publikowaną o godzinie 11:00 (...) lub 11:00 na stronie informacyjnej R. w drugim dniu poprzedzającym kolejne okresy trzymiesięczne, przy czym w § 1 ust. 1 pkt 12 lit b (...) wskazano, że dla kredytu w (...) stawką referencyjną jest stawka LIBOR dla międzybankowych depozytów trzymiesięcznych (LIBOR 3M).

W dniu zawarcia umowy kredytu, oprocentowanie wynosiło 4,6983% w skali roku, stopa procentowa wynosiła 5,80 p.p., stawka referencyjna wynosiła 2, (...)p.p., stała marża w wysokości 1,94 p.p. (§ 2 ust. 5, 6, 8, 10 (...)).

Kredyt został udzielony na 359 miesięcy, do dnia 1 września 2038 r., a miał być spłacany w ratach annuitetowych, płatnych 1. dnia każdego miesiąca (§ 7 ust. 1, 3 i 5 (...)).

W § 21 (...) wskazano, że spłata kredytu i odsetek następuje w drodze potrącenia przez Bank środków zgromadzonych na rachunku (...), rachunku walutowym, rachunku technicznym prowadzonym przez pozwanego Bank. Potrącenie następowało w terminie pierwszego dnia każdego miesiąca w wysokości wynikającej z zawiadomienia. W przypadku dokonywania spłat kredytu ze środków z rachunku (...), środki miały być pobierane w walucie polskiej w wysokości stanowiącej równowartość kredytu lub raty spłaty kredytu w walucie wymiennej, w której udzielony był kredyt,

przy zastosowaniu kursu sprzedaży dla dewiz, obowiązującego w (...), w dniu w którym następowała spłata, według aktualnej Tabeli kursów (§ 22 ust. 2 pkt 1).

W przypadku rachunku walutowego i technicznego środki mogły być pobierane w walucie kredytu lub w innej walucie przy zastosowaniu tabeli kursów kupna/sprzedaży dewiz obowiązującej w Banku (§ 22.2 (...)).

W ramach § 11 (...) powodowie zostali poinformowani o istniejącym ryzyku co do zmiany kursów waluty, polegającym na wzroście wysokości zadłużenia z tytułu kredytu oraz wysokości rat kredytu wyrażonych w walucie polskiej przy wzroście kursów waluty kredytu oraz stopie procentowej, polegającej na wzroście raty spłaty przy wzroście stawki referencyjnej.

Niespłaceniu przez powodów części albo całości raty spłaty kredytu w terminie określonym w umowie powodowało, że należności z tytułu zaległej spłaty stawały się zadłużeniem przeterminowanym, które mogło zostać przez Bank przeliczone na walutę polską przy zastosowaniu kursu sprzedaży dla dewiz obowiązującego w (...) SA w dniu wyznaczonym jako termin spłaty. Spłata zadłużenia przeterminowanego w walucie innej niż polska po takim przeliczeniu miała być przeliczana na PLN według kursu kupna z Tabeli obowiązującej w dacie wpływ środków (§ 32 ust. 1 (...) i § 36 ust. 1 pkt 1 i 2 (...)).

Zabezpieczenie kredytu stanowiła hipoteka umowna zwykła oraz hipoteka kaucyjna na spółdzielczym własnościowym prawie do lokalu mieszkalnego, przysługującym powodom, położonym w O. przy ul. (...), dla którego jest prowadzona księga wieczysta KW nr (...) w wysokości odpowiednio 89.057,93 CHF i 26.717,38 CHF (§ 4 ust. 1 i 5 (...)).

W dniu wypłaty kredytu, powód P. H. zawarł z pozwaną negocjowaną, natychmiastową transakcję wymiany walut bezgotówkowej nr (...). W wyniku tej transakcji powód dokonał wymiany walutowej, otrzymanej w walucie wymiennej kwoty kredytu wynoszącej 88.167,35 CHF na kwotę 179.861,39 zł, po kursie ustalonym na 2,0400 zł.

Kwota kredytu została wypłacona 22 września 2008 r. w poniższych transzach: w wysokości 85.000 zł i 94.861,39 zł. Kwota 890,58 CHF została pobrana tytułem prowizji za udzielenie kredytu. Powodowie nie kwestionowali zasad i poprawności przeliczeń kursowych, dokonywanych na etapie umowy kredytu w tym wysokości salda kredytu w (...)

Powodowie nie posiadali zdolności kredytowej na zaciągnięcie kredytu w złotych. Kredytobiorcy byli informowani o kwocie wyrażonej we frankach jaka będzie im przyznana, nie wiedzieli natomiast, jaką kwotę otrzymają do wypłaty w złotych. W chwili zawarcia umowy powodom nie wytłumaczono w jaki sposób jest ustalany kurs (...) w oparciu, o który następowało przeliczenie kredytu przy wypłacie i spłacie kredytu.

W okresie od 19 września 2008 r. do 19 września 2019 r. powodowie spłacili 98.162,96 PLN tytułem kapitału kredytu oraz 52.357,35 PLN tytułem odsetek, a także 0,04 PLN tytułem odsetek karnych.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał, że żądanie powodów ustalenia nieważności umowy kredytu było uzasadnione.

Na wstępie podkreślił, że wniosek pozwanego o zawieszenie postępowania do czasu wydania orzeczenia przez (...) w sprawie C-19/20 nie mógł zostać uwzględniony, gdyż powyższe orzeczenie nie ma znaczenia prejudycjalnego dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy.

Analogicznie Sąd ten ocenił wniosek pozwanego o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego z zakresu finansów i bankowości na okoliczności wskazane w pkt 4 ppkt 3 odpowiedzi na pozew, podnosząc, że zgromadzony w sprawie materiał dowodowy w postaci dokumentów i zeznań świadków oraz strony powodowej, w pełni pozwalał na dokonanie prawidłowego rozpoznania sprawy.

Sąd Okręgowy wskazał kolejno, że powodowie mają interes prawny w żądaniu ustalenia nieważności spornej umowy (art. 189 k.p.c.), a jej zasadnicze postanowienia spełniają co do zasady przesłanki z art. 69 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe i pozwalają na uznanie jej za umowę kredytu bankowego. Uznał jednak, że postanowienia

tej umowy, zwłaszcza w zakresie ustalenia kursu waluty (...), niezbędnego do ustalenia wzajemnych zobowiązań stron (§ 4 ust. 2 (...), § 22 ust. 2 pkt 1), mają charakter niedozwolony (art. 385¹ k.c.).

Zauważył, że treść umowy nie określa procedury ustalania tego kursu, gdyż umowa w tym względzie odsyła do tabeli kursów, obowiązującej w Banku. Powodowie nie mieli przy tym żadnego wpływu na ustalanie kursu waluty (...).

W ocenie Sądu Okręgowego, przedmiotowe postanowienia nie były także indywidualnie uzgodnione z powodami (art. 385¹ § 1 i 3 k.c.). Stanowisko takie Sąd I instancji wywiódł z zeznań powodów oraz słuchanych w sprawie świadków. Zeznań tych ostatnich Sąd Okręgowy nie uwzględnił jednak w zakresie, w jakim świadkowie wskazywali, że powodowie – w chwili zawarcia umowy – byli informowani o możliwości spłaty kredytu w walucie (...) (czy z rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego w złotych polskich czy też z rachunku, prowadzonego w walucie kredytu). W tym bowiem względzie jako wiarygodne ocenił twierdzenia powodów, którzy otrzymali gotowy wzór umowy do podpisania, przyjęty dla wszystkich klientów Banku. Uwzględniając jednocześnie, że część ogólna umowy dotyczyła zarówno kredytów wypłacanych w złotych polskich, jak i kredytów udzielanych w walucie obcej, przyjął, że powodowie nie zostali zapewnieni o możliwości spłaty kredytu w walucie (...).

Tak określone postanowienia umowne, wskazujące na dwa rodzaje kursów (kurs kupna do ustalenia wysokości kredytu i kurs sprzedaży do ustalenia wysokości kolejnych rat) Sąd Okręgowy ocenił nadto jako niejednoznaczne. Wskazał, że nie pozwalają one na określenie ich zakresu i konsekwencji płynących dla kredytobiorców. Takie ukształtowanie umowy spowodowało, że po jej zawarciu powodowie mieli ograniczoną możliwość przewidzenia wysokości kwoty, jaka zostanie im wypłacona, a następnie wysokości zadłużenia w PLN.

Zdaniem Sądu Okręgowego, taka konstrukcja umowy, w której to jedna strona ma prawo do swobodnego ustalania kursów przyjmowanych do wykonania umowy, prowadzi do wniosku, że postanowienia dotyczące kursu waluty właściwego dla wzajemnych rozliczeń stron były sprzeczne z dobrymi obyczajami i naruszały rażąco interesy powodów. Takie rozwiązania dawały bowiem Bankowi, możliwość przerzucenia na powodów całego ryzyka, wynikającego ze zmiany kursów waluty wymiennej i pozostawiały mu całkowitą swobodę w zakresie ustalania wysokości ich zadłużenia przez dowolną i pozbawioną jakichkolwiek czytelnych i obiektywnych kryteriów możliwość ustalania kursu przyjmowanego do rozliczenia spłaty kredytu. Bez znaczenia natomiast, zdaniem Sądu, pozostawało to czy z możliwości tej pozwany korzystał, skoro dla abuzywność postanowień umowy podlega badaniu na datę jej zawarcia.

Mając to wszystko na względzie, Sąd Okręgowy uznał, że niniejsze, niedozwolone postanowienia umowne, nie wiążą powodów.

Powyższego, zdaniem Sądu Okręgowego, nie niweczy okoliczność zawarcia w dniu uruchomienia kredytu przez powoda P. H. z pozwanym transakcji wymiany walut, gdyż badania kwestii ważności spornej umowy kredytowej dokonać należało w oparciu o jej postanowienia, a wskutek powyższego nie wprowadzono zmian w umowie. W realiach niniejszej sprawy nie dochodziło także do transakcji wymiany walut, skoro powód nie dysponował środkami w walucie (...), a pozwany wypłacał mu kredyt w złotych polskich.

Powołując się na orzecznictwo (...), Sąd Okręgowy uznał, że w miejsce wyeliminowanych postanowień nie można zastosować innego kursu waluty, ani też zastąpić ich przepisem prawa o charakterze dyspozytywnym. Nie ma także możliwości zastąpienia postanowienia niedozwolonego przez odwołanie się do norm ogólnych prawa cywilnego, a w konsekwencji – sięgnięcia do domniemanej woli stron lub utrwalonych zwyczajów (art. 65 k.c. i art. 56 k.c.). To z kolei skutkuje brakiem możliwości wykonywania umowy stron, zgodnie z pierwotnym zamiarem. Po wyeliminowaniu z tej umowy postanowień dotyczących kursów wymiany, brak jest danych odnośnie sposobu ustalania równowartości, podstawionej do dyspozycji powodom kwoty (...), w złotych polskich oraz wysokości kwoty, jaką winni oni zwrócić pozwanemu. W konsekwencji nie da się ustalić kwoty kredytu w walucie wykonania zobowiązania, a brak jednoznacznego określenia tej kwoty oznacza, że umowa ta jest niezgodna z art. 69 Prawa bankowego i przez to nieważna (art. 58 k.c.).

O kosztach procesu orzeczono w oparciu o art. 98 k.p.c. w zw. z § 2 pkt. 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł pozwany, który zaskarżając go w całości, zarzucił Sądowi Okręgowemu:

1. błędne ustalenie faktu, tj.:

a) pominięcie możliwości spłaty kredytu w walucie kredytu, skutkiem czego było stwierdzenie nieważności umowy kredytu (umowa kredytu, hipoteki, dyspozycje wypłaty były w walucie kredytu – (...));

b) Bank miał całkowitą swobodę ustalania kursów w Tabeli kursów Banku, gdy tymczasem jest ona stosowana do wszystkich transakcji walutowych, dokonywanych przez klientów w Banku i stąd Bank nie ma możliwości zawyżenia/zaniżenia kursu na potrzeby kredytu powodów, gdyż jednocześnie straciłby na szeregu przeciwstawnych transakcji dokonywanych na podstawie tej samej tabeli; stąd „możliwość dowolnego ustalania kursu” faktycznie nie istnieje;

c) warunki umowy nie były uzgodnione indywidualnie z kredytobiorcami i nie miały charakteru jednoznacznego;

2. naruszenie przepisów prawa procesowego, tj.:

a) art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dowolną a nie wszechstronną ocenę materiału dowodowego, sprzeczną z zasadami logiki i doświadczenia życiowego, będącą wynikiem braku wszechstronnej analizy zgromadzonych w sprawie dowodów, co skutkowało przyjęciem, że:

- waluta kredytu stanowi jedynie klauzulę waloryzacyjną i pominięcie w ocenie dowodów możliwości spłaty kredytu w walucie kredytu;

- powodowie nie mieli wpływu na walutę kredytu i wysokość zobowiązania mimo, że od powodów jako konsumentów można oczekiwać, że ich wiedza i doświadczenie życiowe jest wystarczające do oceny w jakiej walucie i wysokości zaciągają zobowiązanie, tym bardziej, że podjęli się negocjacji kursu waluty;

b) art. 235² pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 278 k.p.c., poprzez niezasadne pominięcie wniosku o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego sądowego, ze względu na błędne przyjęcie, że okoliczności objęte tezami dowodowymi nie stanowią faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, które to uchybienie miało istotny wpływ na wynik postępowania, bowiem prawidłowo ocenione, przy pomocy opinii biegłego, okoliczności faktyczne doprowadziłyby Sąd do wniosku, że Bank nie tylko nie mógł ale i nie stosował zawyżonych kursów oraz, że nawet jeśli hipotetyczna możliwość nadużyć w ustalaniu kursu świadczy o abuzowności spornych postanowień, to ta hipotetyczna możliwość nigdy się nie zaktualizowała, a zatem nie doszło do naliczenia rat w nienależnej wysokości, a powodom nie przysługuje roszczenie o zwrot nienależnego świadczenia;

3. naruszenie przepisów prawa materialnego, polegające na:

a) błędnej wykładni art. 353¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i 2 Prawa bankowego poprzez przyjęcie, że mimo iż umowa kredytu w walucie (...) zawiera wszystkie elementy konstrukcyjne art. 69 ust. 1 i 2 Prawa bankowego (essentialia negotii) jest nieważna, ponieważ po wyeliminowaniu z niej postanowień abuzyjnych nie można ustalić kwoty kredytu i wysokości rat do spłaty kredytu w PLN;

b) błędnej wykładni art. 385¹ § 1, 2 i 3 k.c. i przyjęciu, że:

- po wyeliminowaniu z umowy postanowień abuzywnych umowa nie może być wykonywana tylko w oparciu o ocenę na dzień jej zawarcia, gdy zaś prawidłowa wykładnia wyżej wymienionych przepisów polega na ocenie możliwości jej wykonywania przez strony na przyszłość;

- postanowienia umowy kredytu stanowią niedozwolone klauzule umowne, w szczególności wskutek błędnego uznania, że postanowienia te nie były przedmiotem indywidualnych uzgodnień stron, kształtują prawa i obowiązki powodów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami oraz rażąco naruszają interesy powodów, mimo iż prawidłowa wykładnia norm zawartych w ww. przepisach prowadzi do wniosku, że w odniesieniu do ww. postanowień nie zaistniały przesłanki stwierdzenia ich abuzywności, bowiem:

- powodowie mieli wpływ na kurs, po którym zostanie przeliczona wypłacona kwota kredytu, gdyż to im przysługiwała decyzja o dacie złożenia wniosku o wypłatę kredytu, a w dodatku mieli możliwość indywidualnego negocjowania kursu waluty, przy wypłacie kredytu;

- Tabela kursów Banku nie jest produktem stworzonym dla potrzeb rozliczania kredytów denominowanych w (...), ale jest stosowana do wszystkich transakcji walutowych, dokonywanych przez klientów w Banku i stąd Bank nie ma możliwości zawyżenia/zaniżenia kursu na potrzeby kredytu powodów, gdyż jednocześnie straciłby on na szeregu przeciwstawnych transakcji dokonywanych na podstawie tej samej tabeli.

Z ostrożności procesowej, pozwany podniósł zarzut zatrzymania kwoty dochodzonej przez powodów z tytułu spornej umowy kredytu do czasu zaoferowania przez powodów zwrotu na jego rzecz kwoty 179.861,39 zł, wypłaconej powodom przez pozwanego na podstawie tej umowy lub zabezpieczenia roszczenia o zwrot.

Wskazując na tak sformułowane zarzuty, pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie na jego rzecz od powodów kosztów postępowania za obie instancje; ewentualnie domagał się uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania, przy uwzględnieniu kosztów postępowania odwoławczego.

Pozwany, w oparciu o art. 380 k.p.c., wniósł nadto o zmianę postanowienia Sądu Okręgowego w przedmiocie pominięcia dowodu z opinii biegłego i dopuszczenie tego dowodu na okoliczności: co - w świetle zwyczajów i praktyki rynkowej - jest kursem rynkowym kupna i sprzedaży waluty - w tym (...)/PLN - w stosunkach tego rodzaju co łączące powódkę z (...) S.A. i pozwanym w odniesieniu do umowy; jakie elementy mają wpływ na ustalenie kursu rynkowego; czy banki działające na rynku konkurują ze sobą co do marży i czy marża może być ustalana całkowicie dowolnie w oderwaniu od realiów rynkowych; czy kursy kupna i sprzedaży waluty dla pary walut (...)/PLN stosowane przez (...) S.A do przeliczeń kursowych świadczeń stron na podstawie umowy stanowiły kursy rynkowe; czy istniała zależność pomiędzy zmianami kursów pary walut (...)/PLN stosowanych do rozliczenia Umowy a zmianami na rynku walutowym; porównania - procentowanego i kwotowego - kursów kupna i sprzedaży walut (...)/PLN, według których dochodziło do rozliczenia świadczeń stron z umowy z kursami kupna i sprzedaży (...) publikowanymi przez: inne banki komercyjne udzielające kredytów walutowych oraz Narodowy Bank Polski w Tabeli A i C, a następnie porównania - procentowanego i kwotowego - wysokości zobowiązania powoda z tytułu umowy w przypadku gdyby rozliczenie Kredytu miało odbywać się z zastosowaniem kursów kupna i sprzedaży (...) publikowanych przez ww. banki oraz Narodowy Bank Polski w Tabeli A i C; czy i jaki związek zachodzi między walutą kredytu a określoną stawką

referencyjną, w szczególności w przypadku stawki LIBOR dla kredytu indeksowanego w (...); czy istnieje ekonomiczne uzasadnienie dla oparcia oprocentowania kredytu udzielonego w PLN na stawce LIBOR; jak kształtowała się wysokość stawek LIBOR 3M i WIBOR 3M w okresie 2 lat poprzedzających zawarcie Umowy do dnia wniesienia pozwu. Domagał się także dopuszczenia dowodu z dokumentu w postaci pełnomocnictwa do złożenia zarzutu zatrzymania i dowodu nadania niniejszego pisma do powodów.

W odpowiedzi powodowie wnieśli o oddalenie tej apelacji na koszt skarżącego.

SĄD APELACYJNY USTALIŁ I ZWAZYŁ, CO NASTĘPUJE:

Apelacja pozwanego nie miała uzasadnionych podstaw.

Sąd Apelacyjny w pełni podziela i przyjmuje za własne ustalenia faktyczne, poczynione przez Sąd I instancji, jako że znalazły one oparcie w zgromadzonym w niniejszej sprawie materiale dowodowym.

Nie mógł zatem zyskać aprobaty Sądu Apelacyjnego stawiany w apelacji pozwanego zarzut błędnego ustalenia faktów, motywowany m.in. wadliwym przyjęciem przez Sąd Okręgowy, jakoby Tabela kursów pozwanego Banku stanowiła produkt stworzony dla potrzeb rozliczania kredytów denominowanych w (...), mimo że – wedle twierdzeń apelacji – Tabela ta jest wykorzystywana do wszelkich transakcji walutowych, dokonywanych przez klientów Banku. Przy czym zarzut ten nie zasługiwał na uwzględnienie już z tej tylko przyczyny, że tego rodzaju ustalenia próżno szukać w pisemnych motywach skarżonego orzeczenia. W jego części traktującej o powyższej Tabeli, Sąd I instancji słusznie zwrócił natomiast uwagę, że powodowie, w dacie 19 września 2008 r., zawarli ze skarżącym umowę kredytu hipotecznego, w której wartość umówionej przez strony kwoty kredytu, wskazano w walucie franka szwajcarskiego ((...)) i którą przeliczono na walutę polską (PLN), w oparciu o kurs (...), ujęty w owej Tabeli kursów, obowiązującej w skarżącym Banku. Równie celnie akcentował, że wysokość zobowiązania powodów, wynikająca z rzeczonyj umowy, była przeliczana z zastosowaniem dwóch różnych rodzajów kursu waluty, tj. kursu kupna i kursu sprzedaży, a mechanizm ich ustalania nie został w żaden sposób opisany w treści umowy kredytowej, która w tym względzie odsyłała jedynie do wspomnianej Tabeli.

Powyższe wprost wynika z zapisów analizowanej umowy kredytowej. Zwraca bowiem uwagę, że w § 4 ust. 2 Części Ogólnej Umowy (dalej jako: (...)) wskazano, że w przypadku wypłaty kredytu albo transzy w walucie polskiej – jak miało to miejsce w przypadku powodów, a to z uwagi na finansowanie ich zobowiązań w Rzeczypospolitej Polskiej (por. § 4 ust. 1 pkt 2 (...) k. 27) – zastosowanie znajdował kursu kupna dla dewiz obowiązujący w (...) SA w dniu realizacji zlecenia płatniczego, według aktualnej Tabeli kursów, zdefiniowanej w § 1 ust. 1 pkt 14 (...) w sposób nieostry, bowiem jako „tabela kursów (...) SA obowiązująca w chwili dokonywania przez (...) SA określonych w umowie przeliczeń kursowych, dostępna w (...) SA oraz na stronie internetowej (...) SA” (k. 27). W § 22 ust. 2 pkt 1 (...) podano natomiast, że w przypadku dokonywania spłat zadłużenia kredytobiorcy z (...) (tj. rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego – por. § 1 ust. 1 pkt 11 (...)) środki z rachunku będą pobierane w walucie polskiej w wysokości stanowiącej równowartość kwoty kredytu lub raty spłaty kredytu w walucie wymiennej, w której udzielony jest kredyt, przy zastosowaniu kursu sprzedaży dla dewiz, obowiązującego w (...) SA w dniu, o którym mowa w § 7 ust. 5 (...) (tj. Części Szczególnej Umowy), według aktualnej Tabeli kursów. Odesłanie do wspomnianej Tabeli przyjęto także w § 32 (...), traktującym o konsekwencjach zaprzestania terminowego regulowania przez kredytobiorcę rat z zaciągniętego kredytu. W zapisie tym wskazano bowiem, że niespłacenie przez kredytobiorcę części albo całości spłaty kredytu w terminie określonym w umowie, spowoduje, że należność z tytułu zaległej spłaty staje się zadłużeniem przeterminowanym i może zostać przez (...) SA przeliczona na walutę polską, przy zastosowaniu kursu sprzedaży dla dewiz, obowiązującego w (...) SA w dniu, o którym mowa w § 7 ust. 5 (...), według aktualnej Tabeli kursów (k. 30).

Jak z powyższego wynika, zarówno kurs kupna, jak i kurs sprzedaży waluty szwajcarskiej, służącej do przeliczania kwoty kredytu oraz rat kapitałowo-odsetkowych obciążających powodów, określone były w Tabelach kursowych, sporządzonych przez pozwanego. Przy czym, żaden z zapisów umowy kredytowej nie precyzował mechanizmu ustalania tych kursów. Co więcej, zawarte w niej postanowienia – opracowane samodzielnie przez pozwanego, bez

jakiegokolwiek udziału powodów (o czym szerzej w dalszej części niniejszego uzasadnienia) – w ogóle nie odwoływały się do jakichkolwiek formalnych czy też obiektywnych wskaźników, pozwalających na zweryfikowanie tego kursu, a pozwalały wyłącznie Bankowi na określenie miernika wartości, wedle jego woli. Na mocy spornych postanowień pozwany był bowiem uprawniony do jednostronnego i wiążącego w stosunku do powodów, kształtowania kursu, według którego obliczana była wysokość ich zobowiązania.

Wątpliwości nie budzi zaś, że tak sformułowane postanowienia umowne spełniają przesłanki z art. 385¹ § 1 k.c., zgodnie z którym postanowienia umowy zawieranej z konsumentem niezgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Powyższe nie dotyczy jednak postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.

W orzecznictwie nie budzi przy tym sporu (vide: uchwała 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17), że oceny abuzywności dokonuje się na datę dokonania czynności, nie zaś na okres późniejszy, jak sugeruje to autor apelacji. To z kolei oznacza, że nawet stosowanie przez pozwanego Bank, w trakcie wykonywania spornej umowy, kursów franka szwajcarskiego, nieodbiegających od kursów rynkowych, nie mogło stać na przeszkodzie w stwierdzeniu abuzywności omawianych postanowień umownych. Dlatego też, zbytecznym było sięganie po wnioskowany przez skarżącego – również na etapie instancji odwoławczej – dowód z opinii biegłego sądowego, przy pomocy którego skarżący dążył do wykazania powyższej kwestii.

Poza tym, powyższa okoliczność – nawet jeśli w ogóle zaistniała – nie zmieniała tego, że kursy walut stosowane przez pozwanego, ustalane były w sposób jednostronny, a przy tym trudny do zrozumienia dla kredytobiorców (powodów). Jak natomiast wyjaśnił Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej jako: (...)) w orzeczeniu z dnia 30 kwietnia 2014 r., zapadłym w sprawie C-26/13, warunek umowny musi być wyrażony prostym i zrozumiałym językiem, powinien być rozumiany jako nakazujący nie tylko, by dany warunek był zrozumiały dla konsumenta z gramatycznego punktu widzenia, ale także, by umowa przedstawiała w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu wymiany waluty obcej, do którego odnosi się ów warunek, a także związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach dotyczących uruchomienia kredytu, tak by konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne.

Omawiane postanowienia umowne wymogów takich nie spełniają. Jeszcze raz podkreślić bowiem należy, że ich lektura – wbrew odmiennemu zapatrywaniu skarżącego – nie pozwala na zidentyfikowanie sposobu, w jaki Bank kształtował kurs franka szwajcarskiego, zwiększając go bądź zmniejszając, wedle swojego uznania. Umowa stron nie dawała także powodom żadnego w istocie instrumentu, który pozwalałby im bronić się przed takimi decyzjami Banku. Oczywiście jest natomiast, że tak skonstruowane postanowienia umowne w sposób rażący naruszają interesy kredytobiorców (vide: m.in.: wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18; z dnia 29 października 2019 r., IV CSK 309/18; z dnia 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17 i z dnia 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18) i są sprzeczne z dobrymi obyczajami. Te bowiem nakazują, aby koszty ponoszone przez kredytobiorcę, związane z zawarciem umowy, były możliwe do oszacowania.

Powyższe zaburza nadto równowagę kontraktową stron z niekorzyścią dla konsumentów, którymi – co bezsporne – w relacji z pozwanym Bankiem są powodowie (art. 22¹ k.c.) i na których – takim działaniem – przerzucono w zasadzie w pełni ryzyko walutowe, związane z wprowadzaniem do umowy mechanizmu przeliczenia, bez jednoczesnego wyjaśnienia im, w sposób rzetelny, skutków tego ryzyka i jego wpływu na wartość zaciągniętego przez nich zobowiązania. Powodowie nie zostali wszakże pouczeni o niestabilności waluty polskiej w stosunku do waluty szwajcarskiej, ani też o możliwości istotnych wahań kursu tej ostatniej waluty. Z całą pewnością nie dowodzi tego jedynie zdawkowy zapis § 11 ust. 2 (...), w którym wskazano, że kredytobiorca został poinformowany, iż ponosi ryzyko zmiany kursów waluty, polegające na wzroście wysokości zadłużenia z tytułu kredytu oraz wysokości jego rat,

wyrażonych w walucie polskiej, przy wzroście kursów waluty kredytu oraz ryzyko stopy procentowej, polegające na wzroście raty spłaty przy wzroście stawki referencyjnej (k. 26).

Takie zapatrywanie nie wytrzymuje zresztą krytyki w świetle wypracowanego orzecznictwa (...), gdzie wskazuje się, że 4 ust. 2 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. UE. L. 95 z dnia 21 kwietnia 1993 r.; dalej jako: Dyrektywa 93/13) winien być interpretowany w ten sposób, że sygnalizowany wcześniej wymóg, zgodnie z którym warunki umowy powinny być wyrażone prostym i zrozumiałym językiem, zobowiązuje instytucje finansowe do dostarczenia kredytobiorcom informacji wystarczających do podjęcia przez nich świadomych i rozważnych decyzji. W tym względzie wymóg ten oznacza, że warunek dotyczący ryzyka kursowego musi zostać zrozumiany przez konsumenta zarówno w aspekcie formalnym i gramatycznym, jak i w odniesieniu do jego konkretnego zakresu, tak aby właściwie poinformowany oraz dostatecznie uważny i rozsądny przeciętny konsument mógł nie tylko dowiedzieć się o możliwości spadku wartości waluty krajowej względem waluty obcej, ale również oszacować – potencjalnie istotne – konsekwencje ekonomiczne takiego warunku dla swoich zobowiązań finansowych (vide: orzeczenie z dnia 20 września 2018 r., zapadłe w sprawie C-51/17).

Powyższego, jak już sygnalizowano, w realiach niniejszej sprawy zabrakło, co też prawidłowo zidentyfikował Sąd I instancji.

Również Sąd Okręgowy słusznie przyjął, że omawiane postanowienia umowne nie zostały z powodami indywidualnie uzgodnione (art. 385¹ § 3 k.c.). W świetle utrwalonego stanowiska judykatury, za indywidualnie uzgodnione można uznać bowiem jedynie te postanowienia, na konstrukcję których konsument miał realny, rzeczywisty wpływ (vide: m.in. wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 6 kwietnia 2011 r., I ACa 232/11). Przy czym, jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 6 marca 2019 r., I CSK 462/18, dla zrealizowania przesłanki rzeczywistego wpływu konsumenta na treść postanowień umownych nie wystarczy wykazanie, że konsument dowiedział się o treści klauzuli w odpowiednim czasie, a strony prowadziły w tym przedmiocie negocjacje. Konieczne jest bowiem udowodnienie wspólnego ustalenia ostatecznego brzmienia klauzuli, w wyniku rzetelnych negocjacji, w ramach których konsument miał realny wpływ na treść określonego postanowienia umownego, chyba że zostało ono sformułowane przez konsumenta i włączone do umowy na jego żądanie.

W sprawie niniejszej poza sporem pozostaje zaś, że przy zawieraniu umowy kredytowej z powodami, skarżący posłużył się wzorcem umownym. Z kolei nic, poza samymi w istocie gołosłownymi deklaracjami pozwanego (stojącymi nota bene w opozycji do wiarygodnych zeznań powodów, znajdujących potwierdzenie w zeznaniach świadka M. F. i S. K.) nie wskazuje na to, aby sporne zapisy umowne, stanowiły efekt negocjacji małżonków H. z przedstawicielem pozwanego Banku. Jak bowiem podała wspomniana świadek M. F., przed podpisaniem umowy kredytowej, klient pozwanego Banku nie mógł negocjować kursu franka szwajcarskiego, gdyż niewiadomym było jaki będzie ów kurs na dzień uruchomienia kredytu (por. protokół rozprawy z dnia 23 września 2020 r., k.234v).

Oceny tej nie zmienia fakt zawarcia przez powoda P. H. z pozwanym negocjowanej, natychmiastowej transakcji wymiany walut, skoro okoliczność ta pozostała bez wpływu na treść analizowanej w sprawie umowy kredytowej.

Biorąc to wszystko pod uwagę, w ocenie Sąd Apelacyjnego, brak było więc podstaw do zakwestionowania – zgodnie z postulatami apelacji – oceny Sądu Okręgowego, iż omawiane postanowienia umowne, określające – co bezsporne – główne świadczenia stron (vide: wyroki (...): z dnia 3 października 2019 r., C-260/18, pkt 44; z dnia 14 marca 2019 r., C-118/17, pkt 48, 49 i 52 czy też z dnia 20 września 2018 r., C-51/17, pkt 68), kwalifikować należy jako niedozwolone postanowienia umowne.

Tym samym, w myśl art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c., od początku nie wiązały one powodów, chyba że ci następnie udzielili świadomej, wyraźnej i wolnej zgody na te postanowienia i w ten sposób jednostronnie przywrócili im skuteczność (vide: uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, wyrok (...) z dnia 3 października 2019 r., C-260/18).

Z taką sytuacją, w realiach niniejszej sprawy, nie mamy jednak do czynienia (por. przede wszystkim stanowisko powodów, zaprezentowane na rozprawie z dnia 23 września 2020 r.). A skoro tak, zważywszy nadto na akcentowany w orzecznictwie (...) pogląd, wedle którego możliwość uzupełnienia luki w umowie, powstałej na skutek abuzywności, w celu dalszego istnienia umowy, ma charakter wyjątkowy i zasadniczo może mieć miejsce jedynie wówczas, gdy rozwiązanie umowy jako całości naraziłoby konsumenta na szczególnie szkodliwe skutki (por. wyroki (...): z dnia 7 sierpnia 2018 r., w sprawie C-96/16, pkt 74 oraz z dnia 21 stycznia 2015 r., w sprawach połączonych C-482/13, C-484/13, C-485/13 i C-487/13, pkt 33, 34) – a takich po stronie małżonków H. doszukać się nie sposób – stwierdzić należało, że brak było możliwości wypełnienia powstałych w powyższy sposób, w umowie stron luk, czego w istocie nie kwestionuje apelujący.

W tej sytuacji zgodzić się należało z Sądem I instancji, że umowa stron nie może być wykonywana. Eliminacja przedmiotowych, abuzywnych postanowień, skutkuje bowiem niemożnością określenia równowartości kwoty kredytu, udzielonego powodom w złotych, w walucie szwajcarskiej oraz określenia wysokości spłaty poszczególnych rat kapitałowo-odsetkowych z tej umowy. To z kolei pozbawia umowę kredytu jej koniecznych składników z art. 69 ustawy Prawo bankowe. Ten bowiem do essentialia negotii umowy kredytu zalicza: oddanie przez Bank do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie ściśle określonej kwoty środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel oraz zobowiązanie kredytobiorcy do korzystania z oddanych do dyspozycji środków pieniężnych na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty, jak też zapłaty prowizji od udzielonego kredytu.

Sąd też, słusznie Sąd Okręgowy uwzględnił żądanie główne pozwu i ujętą w nim umowę kredytową uznał za nieważną (vide: również wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 października 2019 r., IV CSK 309/18).

Przy takiej zaś ocenie powództwa małżonków H., bezprzedmiotowym było rozpoznanie zgłoszonego przez nich roszczenia ewentualnego i w efekcie – roztrząsanie podniesionego w apelacji skarżącego – z ostrożności procesowej – zarzutu zatrzymania.

Mając na względzie powyższe, Sąd Apelacyjny, działając na podstawie art. 385 k.p.c., oddalił apelację strony pozwanej, uznając ją za bezzasadną.

O kosztach postępowania odwoławczego rozstrzygnął zaś na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c., art. 98 § 1¹ k.p.c. i art. 108 § 1 k.p.c. w zw. z § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015 r. poz. 1800).

(...)